

Přednáška č. 1:

Základní elektrotechnická terminologie, veličiny a zákony

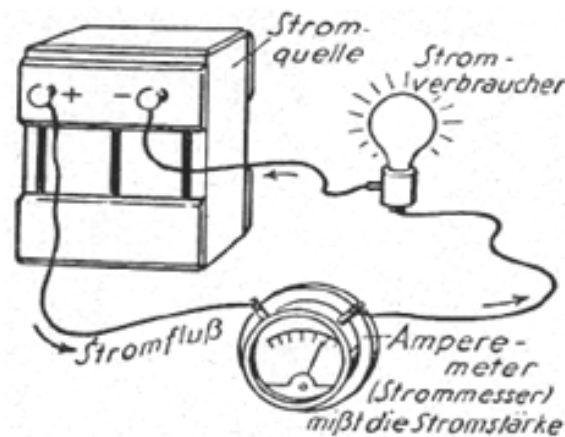
Obsah

1 Terminologie	2
2 Veličiny	6
3 Kirchhoffovy zákony	11
4 Literatura	14

---

1 Terminologie

- **Maxwellovy rovnice a okrajové podmínky** popisují elektromagnetické pole rozložené v prostoru ohraničeném "okrají" - rozhraními mezi jednotlivými prostředími.
- **Elektrický obvod** - zidealizovaný model elektrického zařízení tvořený propojením ideálních součástek.

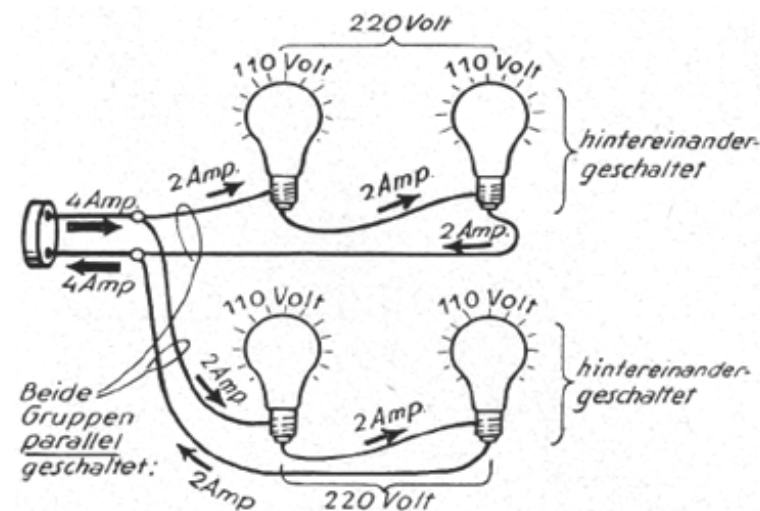
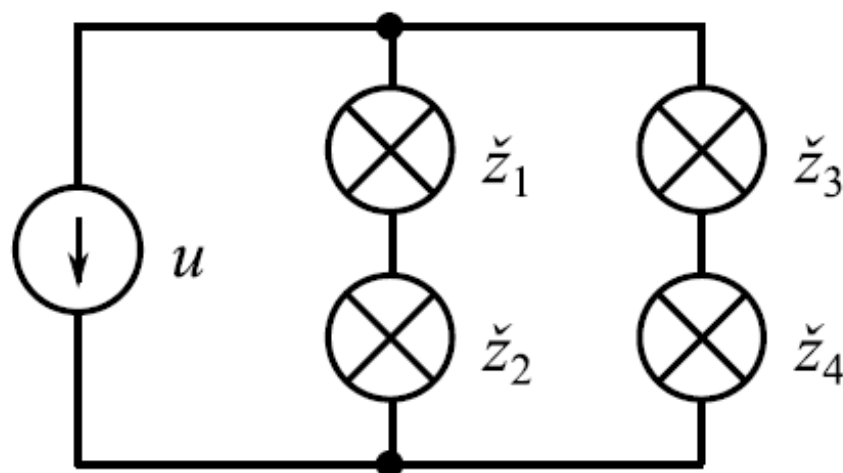

Prvky elektrických obvodů (ideální součástky)

- Podle typu energetických interakcí
  - Aktivní (zdroje)
  - Pasivní (spotřebiče a akumulátory energie)
- Podle počtu svorek
  - Dvojpólové prvky, dvojpóly
  - Vícepólové prvky, n-póly
- Podle závislosti parametrů na přiloženém napětí nebo protékajícím proudu
  - Lineární (parametry nezávisí na U , I)
  - Nelineární (parametry závisí na U , I)

Obvod je tvořen propojením prvků.

- **Uzel obvodu** - místo styku dvou nebo více prvků.
- **Větev obvodu** - dvojpól spojující dva uzly
- **Obvodové schéma** - grafické zobrazení obvodu, v němž jsou jednotlivé prvky obvodu vyjádřeny smluvenými značkami

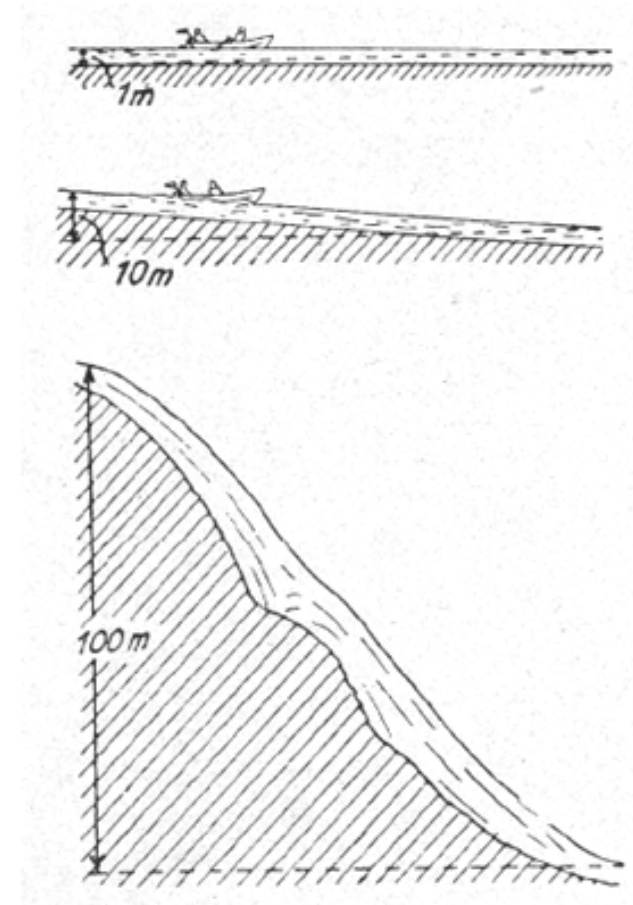

Elektrické obvody

- Elektrický obvod lze jednoznačně popsat **matematickým modelem**. Matematický model tvoří **obvodové rovnice** udávající vztahy mezi **obvodovými veličinami**.
- **Obvodové veličiny** - napětí a proudy jednotlivých prvků obvodu.
- **Analýza obvodů** - Známe strukturu obvodu a parametry prvků, hledáme neznámé veličiny
- **Syntéza obvodů** - Hledáme strukturu obvodu a parametry prvků pro dosažení předepsané funkce.

2 Veličiny

- **Potenciál** φ [V] v daném bodě je práce potřebná k přemístění jednotkového kladného náboje z nekonečna do daného bodu.
- **Elektrické napětí (na prvku)** U [V] je záporně vzatý rozdíl potenciálů.
- **Svorkové napětí** je skutečné napětí, které změříme na svorkách zdroje.
- **Elektromotorická síla** je práce, kterou vykoná zdroj při oběhu jednotkového kladného náboje po uzavřené dráze od svorky $-$ ke svorce $+$. Jde tedy o svorkové napětí s opačným znaménkem.

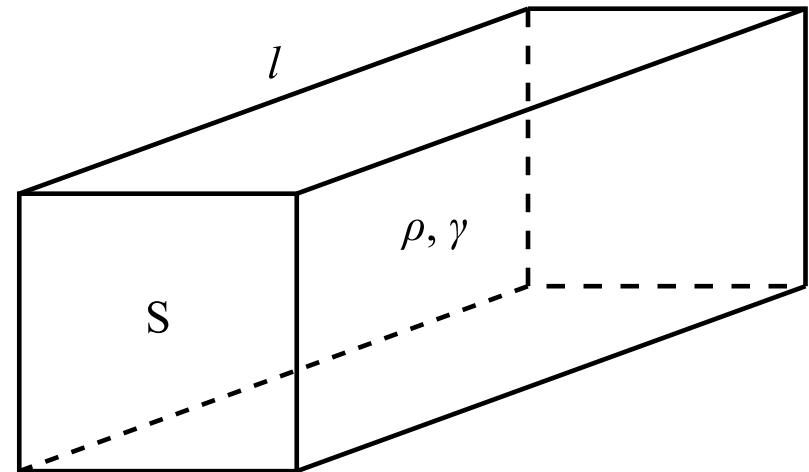

- **Elektrický proud (prvkem) I [A]** - po přiložení napětí se začnou pohybovat elektrony. Okamžitá hodnota proudu je okamžitá časová změna náboje $i(t) = \frac{dq(t)}{dt}$ [A, C, s].
- Dohodnutý směr proudu - směr pohybu kladných nábojů od + k - (od kladnějšího napětí k zápornějšímu). Ve skutečnosti proud vedou elektrony, které se pohybují od - k +.
- **Elektrický odpor (prvku) R [Ω]** - podíl napětí na rezistoru u a proudu tímto rezistorem i , jak udává Ohmův zákon.

– **Ohmův zákon:** $R = \frac{U}{I} = \frac{u}{i}$ [Ω , V, A]

- **Odpor** rezistoru je $R = \rho \cdot \frac{l}{S}$ [Ω], kde
  - ρ [Ωm] je **rezistivita** (měrný odpor) rezistoru, materiálová konstanta,
  - l [m] je délka rezistoru,
  - S [m^2] je příčný průřez rezistoru.
- **Vodivost** rezistoru je $G = \gamma \cdot \frac{S}{l}$ [S], kde
  - γ [S/m] je **konuktivita** (měrná vodivost) rezistoru, materiálová konstanta,
  - l [m] je délka rezistoru,
  - S [m^2] je příčný průřez rezistoru.
- Platí: $R = \frac{1}{G}$ [Ω , S]
- Platí: $\rho = \frac{1}{\gamma}$ [Ωm , S/m]

- Analogie elektrických a neelektrických veličin

Elektrické veličiny	Hydraulické veličiny	Tepelné veličiny
Rozdíl el. napětí ΔU [V]	Rozdíl tlaků Δp [Pa]	Rozdíl teplot ΔT [K]
El. proud I [A]	Průtok $\dot{m}$ [kg/s]	Tok tepelného výkonu q [W/m ²]
El. odpor $R = \frac{U}{I}$ [Ω]	Intuitivně hydraulický odpor	Tepelný odpor $R_{th} = \frac{\Delta T}{q}$ [K.m ² /W]

Výkon a energie

- Elektrický **výkon** $p(t)$ [W] - okamžitá hodnota výkonu dodaného **ze zdroje**

$$p(t) = u(t) \cdot i(t) \text{ [W]}$$

- Dodaná **energie**:

$$W = \int_{t_1}^{t_2} p(t) dt \text{ [J]}$$

- Elektrický **výkon** $p(t)$ [W] - okamžitá hodnota výkonu zmařeného **v rezistoru** - určující veličina pro tepelné účinky)

$$p(t) = u(t) \cdot i(t) = R \cdot i^2(t) = \frac{u^2(t)}{R} \text{ [W]}$$

- Vyvinuté Jouleovo **teplo**: $Q = \int_{t_1}^{t_2} p(t) dt \text{ [J]}$

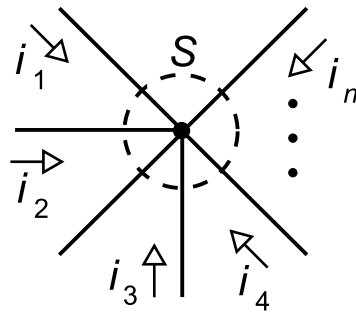
3 Kirchhoffovy zákony

3.1 1. Kirchhoffův zákon

Mějme uzel, do kterého vede n vodičů. Součet proudů těchto vodičů je roven nule.

$$\sum_{k=1}^n i_k = 0$$

Pozn.: platí při jednotném uvažování směru proudů (tj. buď proudy do uzlu kladné a z uzlu záporné, nebo z uzlu kladné a do uzlu záporné)

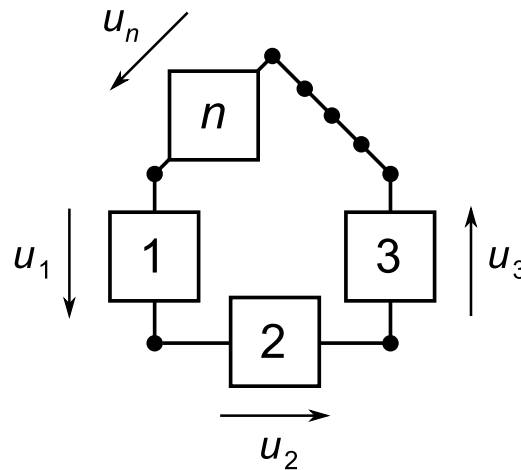

3.2 2. Kirchhoffův zákon

Mějme uzavřenou smyčku, kterou tvoří n větví. Součet napětí na těchto větvích je roven nule.

$$\sum_{k=1}^n u_k = 0$$

Pozn.: pozn.: platí při jednotném uvažování směru napětí (tj. napětí v jednom směru orientované smyčky kladné a v opačném směru záporné)

- Kirchhoffovy zákony lze využít přímo pro kontrolu výsledků analyzovaného el. obvodu
- 1. Kirchhoffův zákon je základem pro sestavení obvodových rovnic *metodou uzlových napětí*
- 2. Kirchhoffův zákon je základem pro sestavení obvodových rovnic *metodou smyčkových proudů*

4 Literatura

1. Havlíček V., Pokorný M., Zemánek I.: Elektrické obvody 1, ČVUT 2005
2. Vysoký P., Malý K., Fábera V.: Základy elektrotechniky, Brno 2003
3. Büscher G.: Elektrotechnik in Bildern, Stuttgart 1943 proudů